

АНОТАЦИИ НА ПУБЛИКАЦИИТЕ,
представени за участие в конкурс за професор по
2.4. Религия и теология (История на религиите) от доц. д-р Клара Тонева

МОНОГРАФИИ:

1. Клара Тонева, Секуларизираната религиозност, ISBN:978-954-07-4399-8, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2018, 208 стр.

Секуларизираната религиозност

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“, София, 2018, 208 стр.
доц. д-р Клара Тонева

Предложената монография е опит да се изясни същността на секуларизираната религиозност, а целта е да се подчертае опасността от крайните ѝ прояви: цялостното ѝ приемане или категоричното ѝ отхвърляне.

В монографията се търси отговор на няколко въпроса: в какво се изразява завръщането към религиозността днес; дали и доколко е „виновно“ християнството за секуларизираната религиозност; „за“ или „против“ либерализма и мултикултурализма; дали секуларизмът, в чийто център е животът, помага и ако е така, каква е разликата между помощта и спасението; съществуват ли тенденции за секуларизиране на Църквата; каква е връзката на съвременната култура с религиозността; трябва ли Църквата да се занимава с политика; кои са формите на новия фетишизъм и идолопоклонство; има ли глобален фундаментализъм; какви са проявите на фундаментализъм в България; как Църквата да убеди секуларния човек за своята мисия, след като фокусът е върху нейните слабости; чия е отговорността за лутането на младите хора.

„Приласкаването“ на секуларизацията води до обсебването на човека от формите на съвременното идолопоклонство поради вродената религиозна потребност у всекиго. Това е разгледано в първите две глави, а третата е посветена на другата крайност – отхвърлянето на секуларизацията и на модерността, водещо до прояви на религиозен фундаментализъм. Според авторския план след като се посочи заболяването на съвременността, би трябвало да се предложи и „лечението“. То е в отговора на Църквата, който е изведен в последната, четвърта глава.

Монографията е замислена и предназначена за подготовката на студентите богослови по „История на религиите“, Нехристиянски религиозни учения и „Религия и екстремизъм“. Подходът, който е заложен, е интердисциплинарният – тя е „кръстопът“ на различни дисциплини, като История на религиите, Нехристиянски религиозни учения, Християнска апологетика, Антропология, Социология и Политология. Като човек, който живее във времето си (а оттук - и подвластен му), се надявам текстът да бъде полезен и за интелегентния, но отчужден и така самотен човек. Вярвам, че той може да открие християнството като верния път към Бога, защото (по думите на Н. Бердяев) Христос съществува и за онези, които не вярват в Него.

The Secularized Religiosity

University Publishing House "St. Clement of Ohrid", Sofia, 2018, 208 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The present monograph is an attempt to clarify the character of the secularized religiosity, and the goal is to distinguish the threat from its extreme manifestations: its complete acceptance or categorical rejection.

In the monograph the answer to several questions is sought: how is the return to religiosity expressed today; whether and to what extent is Christianity "guilty" for the secularized religiosity; "for" or "against" liberalism and multiculturalism; whether secularism, in the center of which is life, helps and, if this is so, what is the difference between help and salvation; are there tendencies for the secularization of the Church; what is the connection between contemporary culture and religiosity; should the Church engage in politics; which are the forms of the new fetishism and idolatry; is there a global fundamentalism; what are the manifestations of fundamentalism in Bulgaria; how can the Church convince the secular man of its mission if the focus is on its weaknesses; who is responsible for the wandering of young people.

The "befriending" of secularization leads to the possession of man by the forms of contemporary idolatry due to the innate religious need in everyone. This is studied in the first two chapters and the third one is devoted to the other extreme - the rejection of secularization and modernity, leading to manifestations of religious fundamentalism. According to the author's plan, after specifying the disease of the present day, the "cure" should be proposed. It is in the answer of the Church, which is deduced in the last, fourth chapter.

The monograph was designed and meant for study by theology students in "History of Religions" and "Religion and Extremism". The applied approach is the interdisciplinary one - the monograph is a "crossroads" of different disciplines, such as History of Religions, Psychology of Religions, Apologetics, Anthropology, Sociology, and Political Science. As a person living in my time (hence, determined by it), I hope that the text will also be useful to the intelligent, but alienated, as well as lonely, individual. I believe that he can discover Christianity as the true path to God, because (according to the words of N. Berdyaev) Christ exists also for those who do not believe in Him.

2. Клара Стаматова, Църквата – общност на любовта, ISBN:978-954-409-283-2, "Плеяда", София, 2008, 223 стр.

Църквата – общност на любовта

Издателска къща Плеяда, София, 2008, 223 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

Предложената монография е посветена на Църквата като общност на любовта.

Много наши съвременници изявяват претенции да познават Църквата и нещо повече – твърдят, че имат вярна представа за нея: едни се удивляват от модела на първите християнски общини и не споделят настъпващите промени в църковния живот, които 'забулват' ясната видимост към миналото; втори упрекуват Църквата в ограничаване на свободата на вярващите, в нерешителност или в нереалистичност при вземането на решения; трети отдават почит към безспорния ѝ принос за духовното и културното развитие на човечеството; някои са чувствителни към светостта *на* и *в* Църквата, а други изтъкват

само недостойните действия на нейни членове; и още – Църквата впечатлява със своята благотворителна дейност, но е упрекувана заради притежаваните от нея богатства.

На фона на тези твърдения (а те са само част от възможните) е разгърнато настоящото изследване. Ако искаме да се докоснем до тайната на Църквата, то не е достатъчно само да познаваме нейното `видимо лице`; необходимо е да се докоснем до дълбоката ѝ същност, до нейния божествен произход и така да се доближим и до нейната идентичност. Чрез тайната на Църквата ние все повече ще се приближаваме до голямата тайна, каквато е човешката вяра в Бога.

Църквата, която е общност на любовта и дар на новия живот в Исус Христос, разкрива божественото в човешката история и като изпълнява Божия промислителен план за човечеството, става преддверие към Царството Божие. Именно на видимата църква, която е изображение на невидимата, както и на Божия промислителен план, който се осъществява в Царството Божие, са посветени първите две глави на монографията.

Трета глава разглежда темата за Църквата и света, като вниманието е насочено към историчността на християнската вяра, към силата и непреходността на Свещеното Предание, както и към въпроса – какви са знаците на истинската Църква.

Четвърта и пета глава са докосване до тайната на светостта на Църквата, която е разгледана от една страна през светостта на Небесния Жених, светост, която условно може да бъде наречена светост на призива, а от втора – през светостта на невестата, светост, която (отново условно) може да бъде определена като светост на отговора. Светостта на призива е първа не само защото тъкмо тя започва диалога, но и защото съдържа отговора в себе си: “Затова ви известявам, че никой, който говори чрез силата на Божия Дух, не казва: “Анатема на Исус!” И никой не може да каже: ”Исус е Господ”, освен чрез Светия Дух” (1 К 12:3). Църквата на светците е не само призвано общество, а и получаваща дарове; тя приема своята светост от небето, но едновременно с това светостта, която получава, е пряко обвързана със светостта, която самата тя отдава.

По този начин чрез светостта действа Светият Дух, за да бъде оживотворена срещата ни с Исус Христос, както и за да се разкрие пред вярващите отговорът на онази любов, която `никога не отпада`.

The Church - a Community of Love

Publishing House Pleyada, Sofia, 2008, 223 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

The presented monograph is devoted to the Church as a community of love.

Many of our contemporaries claim to know the Church, more than that - they assert that they have a correct notion about it: some are amazed by the model of the first Christian communities and do not share the advancing changes in the life of the Church which obscure the clear visibility of the past; others blame the Church for limiting the freedom of believers, for indecisiveness or being unrealistic when making decisions; yet others pay tribute to her unquestionable contribution for the spiritual and cultural development of humanity; some are sensitive to the holiness of and within the Church and others point out only the unworthy actions of members of the Church; and more - the Church impresses with its charitable activity, but is blamed for the riches owned by it.

The present study was deployed against the background of these assertions (and they are only a part of the possible ones). If we want to touch the mystery of the Church, it is not enough to know only its ‘visible face’; it is necessary to touch its deep essence, its divine origin and, thus,

to get closer to its identity. Through the mystery of the Church, we will get closer and closer to the big mystery which is the human belief in God.

The Church, which is a community of love and a gift of new life in Jesus Christ, uncovers the divine in human history and, by implementing God's providential plan for humanity, becomes an antechamber to the Kingdom of God. The first two chapters of the monograph are devoted precisely to the visible Church, which is an image of the invisible one, as well as of God's providential plan, which is realized in the Kingdom of God.

The third chapter explores the topic of the Church and the world, drawing the attention to the historicity of the Christian faith, to the strength and permanence of the Holy Tradition, as well as to the question - what are the signs of the true Church.

The fourth and fifth chapters touch the mystery of the holiness of the Church, which is studied, on the one hand, through the holiness of the Heavenly Bridegroom, holiness which conditionally can be called holiness of the call, and, on the other - through the holiness of the bride, holiness which (once again conditionally) can be determined as holiness of the answer. The holiness of the call comes first, not only because it is the one that starts the dialogue, but also because it contains the answer in itself: "Wherefore I give you to understand, that no man speaking by the Spirit of God calleth Jesus accursed: and that no man can say that Jesus is the Lord, but by the Holy Ghost." (1 C 12-3). The Church of the saints is not only a called community, but also one receiving gifts; it receives its holiness from heaven, but, simultaneously to this, the holiness it receives is directly bound by the holiness it itself emanates.

In this manner, through holiness, the Holy Spirit acts, so that our encounter with Jesus Christ is made live and so as to reveal to the believers the response to that love which 'never faileth'.

СТУДИИ:

1. Клара Стаматова, Мюсюлманинът като субект на ислямския морал и световъзприемане , Публични комуникации в сигурността и отбраната, редактор/и: проф. д-р Георги Карастоянов, издателство: Военна академия "Г. С. Раковски", 2010, стр. 69-97, ISBN:978 -954-9348-18-7.

Мюсюлманинът като субект на ислямския морал и световъзприемане

Сборник „Публични комуникации в сигурността и отбраната“, Военна академия "Г. С. Раковски", София, 2010, 33 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

В края на XX в. стана възможно формулирането на различията между националните култури, което положи начало на размисъла върху междуцивилизационните различия.

В известна степен всяка цивилизация се самоопределя за средище на света, сочейки своята история като съществена част от историята на човечеството. В последните години обаче пролича, че мюсюлманският свят не желае да отговаря на начертаните от Америка и Европа модели. Следователно, основен проблем в отношенията между ислямската и западната цивилизация е противоречието между усилията на първата да изгради универсална западна култура и все по-отслабващата ѝ способност да постигне тази цел. Наистина западната цивилизация е неповторима. Тази уникалност обаче не означава универсалност, т.е. главната цел на Запада не трябва да бъде преобразуването на Дома на исляма по негово подобие, защото с нарастването на относителната сила на мюсюлманската общност привлекателността на западната култура намалява, а ислямските народи все повече се обръщат към своите местни култури, чувствайки се все по-ангажирани с тях.

Какво е мястото на ислямската цивилизация в този свят? Тя се характеризира с остра борба между съвременните (отворени) и традиционните (затворени) ценности, което обуславя и сложността на нейната структура. Формирана е в резултат на дълбокото взаимодействие между древните, средновековните и съвременните нации в арабския регион. Едва от средата на XX в. европейският възглед за нациите стига до Дома на исляма – страна или общност от страни, където са установени ислямските порядки и се намира под управлението на мюсюлмански владетел.

Най-пълна представа за ислямска нация може да се изгради чрез психологията на “стопанина” на Дома на исляма, т.е. чрез ценностния модел на мюсюлманина. Факторите, които обединяват живеещите в Дома на исляма, са: религия, език, общи исторически корени, сходни географски условия и икономическо състояние. Факторите, които ги отличават, са както специфичното регионално развитие, така и етническата и родово-племенната принадлежност.

Настоящата студия е опит за изграждане на схематичен портрет на човека, определящ себе си като мюсюлманин, а именно:

той изповядва основните постулати на ислямската религия; стриктно спазва предписанията за религиозна обредност; подчинява се на мюсюлманския свещен закон – шариата; животът му в уммата е ръководен от чувството за общностна солидарност и спазване на основния ислямски принцип `подкрепя на вършенето на добри дела и отстраняване на лошите`; за него плодовете на ислямската солидарност са добротата и благородството, щедростта и милостинята, искреността и честността; човешките му прояви са изцяло под знака на божествените предписания и са оформени в скалата на ценностите, където са фиксирани категорично задължителното, абсолютно забраненото, препоръчителното, порицаемото и разрешеното; неговите дела, чувства и мисли са направлявани от правното определяне на

действията му като `красиви` или `грозни`, т.е. дали те се ползват с общо одобрение или съответно неодобрение; за него свещената война е `красиво` действие, тъй като се води за защита на ислямската вяра или за разпространението ѝ; той приема като най-наказуеми прелюбодеянието, лъжесвидетелството и содомията; за него семейството е център на прокламирания от исляма морален порядък; поставя на висше ниво дълга към рода, задълженията към семейството и почитта към родителите, но верността към общността има превес; мюсюлманинът помни, че за всичките му помисли и дела го очакват награда или наказание в отвъдния свят – съответно в рая или в ада, определени пряко от Аллах. И накрая – мюсюлманинът живее с чувство на избраност, съзнание за превъзходство на неговата религия и език и безспорна убеденост в истинността на ислямското писание.

The Muslim as a subject of Islamic morality and perception of the world

Collection "Public communications in security and defense", Defense College "G.S. Rakovski", Sofia, 2010, 33 pg.

Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

At the end of the 20th century it became possible to formulate the differences between national cultures, which laid the foundation for the reflection on inter-civilizational differences.

To a certain extent, every civilization self-defines as the center of the world, pointing at its own history as an essential part of the history of humanity. In the last years, however, it became evident that the Muslim world does not wish to implement the models outlined by America and Europe. Therefore, a fundamental problem in the relations between the Islamic and Western civilizations is the contradiction between the efforts of the former to build a universal western culture and its weaker and weaker ability to achieve this goal. Truly, western civilization is unique. This uniqueness, however, does not mean universality, i.e. the main goal of the West should not be the reorganization of the House of Islam in its likeness, because, with the increase of the relative strength of the Muslim community, the attractiveness of western culture decreases and Islamic peoples turn more and more to their local cultures, feeling more committed to them.

What is the place of Islamic civilization in this world? It is characterized by a bitter strife between the modern (open) and traditional (closed) values which predetermines the complexity of its structure. It was formed as a result of the deep interaction between the ancient, medieval and modern nations in the Arab region. Only since the middle of the 20th century has the European view on nations reached the House of Islam - a country or community of countries where Islamic customs are established and is ruled by a Muslim ruler.

The best notion of the Islamic nation can be built through the psychology of the "master" of the House of Islam, i.e. through the value model of the Muslim. The factors uniting those who live in the House of Islam are: religion, language, common historical roots, similar geographic conditions and economic situation. The factors which differentiate them are both the specific regional development and the ethnic, family and tribal affiliation.

The present study is an attempt to build a schematic portrait of a person who self-defines as a Muslim, specifically:

- he professes the fundamental postulates of the Islamic religion; strictly follows the prescriptions for religious rituals; completely submits to Muslim sacred law - the Sharia; his life in the Ummah is lead by the feeling of communal solidarity and following the fundamental Islamic principle 'support for doing good deeds and elimination of the bad ones'; for him the fruits of Islamic solidarity are goodness and honor, generosity and charity, sincerity and honesty; his human manifestations are entirely in the name of the divine prescriptions and are formed according to the

value scale where the categorically obligatory, absolutely prohibited, the recommended, the reproachable and the allowed are fixed; his deeds, feelings and thoughts are guided by the legal definition of his acts as 'beautiful' or 'ugly', i.e. whether they are generally approved or correspondingly disapproved; for him, the holy war (jihad) is a 'beautiful' act, since it is waged to defend the Islamic faith or to spread it; for him most punishable are adultery, bearing false witness and sodomy; for him, the family is the center of the moral order proclaimed by Islam; he places at the highest level the duty to the tribe, the obligations to the family and the respect toward parents, but the loyalty to the community prevails; a Muslim remembers that for all his thoughts or deeds a reward or punishment awaits him in the afterlife - respectively, in heaven or hell, determined directly by Allah.

And finally - a Muslim lives with the sense of being chosen, the consciousness of superiority of his religion and language and with unshaken conviction in the truth of the Islamic scripture.

2. Клара Тонева, *От душевното към духовното. Трудният път на съвременната интелигенция, Мултикултурният човек. Сборник в чест на проф. дин Камен Гаренов (отец Петър Гарена), т.2, редактор/и: Георги Марков, Запрян Козлуджов. Мария Шнитер, Георги Митрев, издателство: ИК Гутенберг, 2016, стр. 732-765, ISBN:978-619-176-080-0.*

От душевното към духовното. Трудният път на съвременната интелигенция

*Мултикултурният човек. Сборник в чест на проф. д.и.н. Камен Гаренов (отец Петър Гарена), т.2, ИК Гутенберг, София, 2016, 33 стр.
доц. д-р Клара Тонева*

Днес е разпространено убеждението, че интелигенцията трудно намира пътя към храма, а скептичното ѝ отношение към вярата сякаш се възприема като част от културата. От своя страна, интелигенцията има дълг да съхранява истината и нравствеността, които са дълбоко обвързани помежду си.

През далечната 1942г. проф. д-р архим. Евтимий (Сапунджиев) публикува своята известна студия „Гнезда на съмнения във вярата“. Дали тези огнища на съмнения са валидни и днес? У мен се породи предизвикателството чрез отделното им проследяване в съвременен аспект да покажа, че те действат отвъд историческото време, макар и в условията на сегашната действителност.

В настоящата студия се опитвам да намеря отговор на въпроса: кое отдалечава интелигенцията от Църквата, като разгледам „огнищата“ на съмнения, които могат да се възпламеняват у всеки интелигентен човек и които обременяват пътя му от душевното към духовното. В началото обаче е необходимо да направя две уточнения: първото е, че не трябва да се предлага обобщение, което обгръща цялата интелигенция, а второто уточнение е свързано с правилното осмисляне на стремежа към постигане на такова състояние на вярата на интелигенцията, при което няма никакви съмнения.

Може ли философът, ученият или художникът да бъде християнин? Това е важният въпрос, на който се опитвам да отговоря в настоящия текст.

В началото разсъждавам върху назначението на интелигенцията като правя кратък исторически поглед върху нейния произход и предлагам за размисъл две възможности в нейните проявления – като елитарна прослойка или като вид служение.

След това проследявам крайния интелектуализъм, т.е. твърдението, че съществува светоглед, който е изграден само върху научни истини. Резултат от крайния интелектуализъм е абсолютизирането на науката, дори бих добавила – превръщането ѝ в идол. От друга страна обаче, трябва да се разсейва убеждението, че в истинското християнство има нещо противно на свободната наука.

Като следващо „гнездо на съмнения” разглеждам крайния индивидуализъм - едновременно и стожер, и рушител на съвременната култура.

По-нататък се спирам на крайния естетицизъм, който заплашва не толкова чрез опасността от опорочаване на вкуса, колкото чрез опасността да се покланяме пред творението вместо пред Твореца.

На четвърто място анализирам греха и греховните настроения - главно гнездо на съмнения, което нерядко се скрива или маскира зад посочените дотук три категории.

Следва петата категория на препятствия за вярата, която лесно препъва съвременния интелектуалец, а именно – неправилното осмисляне на случващите се страдания и неправди в живота.

Логично се заражда и шестият важен въпрос, който анализирам, а именно – за гнездата на съмнения и неверие, които са провокирани от жизнените съвкупности, към които принадлежи една личност.

Седмото гнездо на вярата, на което се спирам, се тай в слабите страни на начина на проповядване, а накрая следва осмото – проповедта чрез дело.

Срещата на Църквата и интелигенцията не е приключила, а продължава, защото оцърковяването на интелигенцията все още предстои. Резултатите от тази среща зависят както от Църквата, така и от интелигенцията. Труден е пътят на вярващите интелигенти, които вървят от душевното към духовното. Защото тяхната цел е да постигнат истинската, духовна интелигентност, като се откажат от душевната, или най-малкото като я подчинят на духа.

From the soul to the spirit. The difficult road of contemporary intellectuals

The multicultural person. A collection in memory of Prof. Dr. Kamen Garenov (father Petar Garena), v.2, Publishing House Gutenberg, Sofia, 2016, 33 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Today, the conviction is spread that it is difficult for intellectuals to find the road to the temple and their skeptical attitude toward the faith is perceived, it seems, as a part of culture. On their part, it is the duty of intellectuals to preserve the truth and morality which are deeply interconnected.

In the distant year 1942, Prof. Dr. Archimandrite Efthimios (Sapundzhiev) published his well-known study “Nests of doubt in the faith”. Are these nests of doubt still valid today? The challenge arose in me to prove by tracking them separately in the contemporary aspect that they act outside of historical time, even if under the conditions of the current reality.

In the present study, I try to find the answer to the question: What distances intellectuals from the Church, by studying the “foci” of doubt which can be ignited in any intelligent person and which are a burden on his path to the spiritual. However, at the start, it is necessary to make two clarifications: the first one is that I should not offer a summary encompassing all intellectuals, the second one is related to the correct understanding of the striving to reach such a state of the faith of intellectuals in which there aren't any doubts.

Can the philosopher, scientist or painter be a Christian? This is the important question I am attempting to answer in the present text.

At the beginning, I am pondering about the appointment of intellectuals in the Church making a brief historical overview of their origin and offer for reflection two possibilities in their manifestations - as an elitist stratum or as a type of service.

After that, I trace the extreme intellectualism, i.e. the claim that there is a world-view built only upon scientific truths. A result of extreme intellectualism is the absolutization of science, I would even add - turning it into an idol. On the other hand, however, the conviction needs to be dissipated that in true Christianity there is something opposing free science.

As the next "nest of doubt" I view extreme individualism - simultaneously a pillar and destroyer of contemporary culture.

Further, I dwell on extreme aestheticism which threatens not so much with the danger to vitiate the taste, as with the danger to bow before the creation rather than the Creator.

In the fourth place I analyze sin and sinful inclination - the main nest of doubts which is often hidden or masked behind the three categories I pointed at so far.

Next is the fifth category of obstacles for the faith, a category on which the contemporary intellectual easily trips, namely - the incorrect understanding of the suffering and injustice occurring in life.

Logically, the sixth important question I analyze arises, namely - about the nests of doubt and lack of faith provoked by the worldly complexes to which an individual belongs.

The seventh nest of faith on which I dwell is hidden in the weaknesses of the manner of preaching and, at the end, the eighth one follows - preaching through deeds.

The encounter between the Church and intellectuals has not ended, but continues, because the churching of intellectuals is still ahead. The results of this encounter depend both on the Church and on intellectuals.

The path of intellectuals-believers is difficult when they move from the soul to the spirit. Because their goal is to achieve true spiritual intelligence by abandoning the one of the soul or, at least, by subordinating it to the spirit.

3. Клара Тонева, Св. Климент Охридски: надисторическият благовестител на истината, Свети Климент Охридски – пръв епископ на българския език, редактор/и :проф. д-р Мария Йовчева, издателство: Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2020, стр. 53-74, ISBN:978-954-07-5097-2.

Св. Климент Охридски: надисторическият благовестител на истината

Свети Климент Охридски – пръв епископ на българския език, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2020, 21 стр.

доц. д-р Клара Тонева

Настоящият текст е посветен на необходимостта днес от премъдростта и служението на св. Климент Охридски, защото родоначалникът на българското училище, на българската просвета, покровителят на нашия Богословски факултет, а и патрон на целия Софийски университет, може да направлява всекиго чрез главното си духовно послание – „да пребиваваме постоянно в Божиите заповеди“. Тъй като за св. Климент Охридски е писано много, личността и делото му са обгледани отвсякъде, това което целим, е да посочим някои

тревожни съвременни тенденции, а отговорът им ще бъде пречупен през словото и делото на светителя, които са пътеводител към истината.

Неговото творчество е дар за нас, защото ни помага да не затъваме в бездната на човешкото виждане, стоящо извън словото. Унизяването на словото днес е равносилно на отричане и презрение към Словото Божие, тъй като християнската вяра се основава на словото – прието, признато, слушано като Слово Божие.

„Да бъдем истински християни, а не само по име“ – такъв е призивът на Охридския светител. Чрез словото на християните човек трябва да чува, а от делата им – да вижда любов и милосърдие. Словото е онова крехко, но скъпоценно място, в което откриваме Истината, без която не можем, защото не само с хляб живеем, но с всяко слово, идващо от Бога.

St. Clement of Ohrid: The timeless messenger of truth

St. Clement of Ohrid - the first bishop of the Bulgarian language, University Publishing House

“St. Clement of Ohrid”, 2020, 21 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The present text is dedicated to the necessity today of the wisdom and ministry of St. Clement of Ohrid, because the founder of the Bulgarian school, of the Bulgarian enlightenment, the patron of our Theological Faculty, as well as the patron of the whole Sofia University, can lead everyone through his main spiritual message “to abide God's commandments constantly”. Since much has been written about St. Clement of Ohrid, his personality and deed have been thoroughly analyzed and what we aim to do is point out some disturbing contemporary trends and the response addressed to them will be refracted through the saint's word and deed which are a guide to the truth.

His creativity is a gift to us because it helps us not to fall into the abyss of human conceit, devoid of the word. The humiliation of the word today is tantamount to denial and contempt for the Word of God, since Christian faith is based on the word - accepted, acknowledged, heard as the Word of God.

“To be true Christians, not just by name”, is the appeal of the Ohrid saint. Through the word of Christians, man should hear, and through the Christian deeds, he should see love and mercy. The word is that fragile but precious place in which we discover the Truth, without which we cannot do, because not only with bread do we live, but with every word that comes from God.

4. Клара Тонева, Архимандрит проф. д-р Евтимий (Сапунджиев) – основоположникът на дисциплината История на религиите в българското богословие, Професор д-р архимандрит Евтимий Сапунджиев: живот, църковна и академична дейност (1884-1943 г.) Сборник по случай 75 години от кончината му, редактор/и: Клара Тонева, Николай Маджуров, Димо Пенков, издателство: Фондация за регионално развитие, 2020, стр. 32-50, ISBN:978-619-91095-4-0.

Архимандрит проф. д-р Евтимий (Сапунджиев) – основоположникът на дисциплината История на религиите в българското богословие

Професор д-р архимандрит Евтимий Сапунджиев: живот, църковна и академична дейност (1884-1943 г.) Сборник по случай 75 години от кончината му, Фондация за регионално развитие, София, 2020, 26 стр.

доц. д-р Клара Тонева

Изключителен е приносът на българските богослови, чиито публикации провокираха интереса към историята на религиите. Сред тях проф. д-р архим. Евтимий (Сапунджиев) е най-големият, най-всеотдайният, най-искрено търсещият ролята и мястото на вярата не само в познанието, но и в цялостния човешки живот. Той е първопроходецът в изучаването на дисциплината История на религиите в Богословския факултет, той е, който категорично определя нейното място и значение.

Настоящата студия извежда основните ядра в творчеството на големия наш духовник, които осветляват защо религията, която е изключително явление в човешкия живот, трябва да бъде исторически осветлена. Така се достига и до отговора на въпроса: защо макар История на религиите да се отграничава от другите богословски дисциплини, тя е невъзможна без връзката си с тях.

Научни обекти на История на религиите са както религиите, които нямат почти никакъв елемент от Богооткровени истини, така и тези, които са се развивали предимно под влияние на свръхестественния фактор.

В първия раздел архим. Евтимий (Сапунджиев) поставя народите, които с естественото си развитие не са заслужили свръхестествената намеса на Божеството, а вторият раздел обхваща историята на Богооткровената религия и установяването на истиността на богооткровените истини. Макар и да не е в обхвата на самата История на религиите, фактическото им реализиране в историята също попада под влиянието на естествени причини и следствия. Затова историята на религиозните вярвания на народи и епохи, които са били удостоени или удостоявани и с Божествена помощ, е съставна част от История на религиите, макар тя да е особена и специална по своята методология и цели.

В Богословския факултет този раздел от История на религиите е предмет на Библейската история и на Църковната история.

Двата раздела са обвързани, защото от особено значение за втория са фактите, които История на религиите установява – тя изследва и чисто естествената страна на подготовката за появата на Богооткровената помощ. И обратното – историята на Богооткровената религия предлага основните идеи, чрез които История на религиите установява религиозното развитие.

Архим. Евтимий (Сапунджиев) определя мястото на дисциплината История на религиите в програмата на Богословския факултет *по средата*, а такова място *по средата*, както го определя архим. Евтимий, изключва тенденцията всяко религиозно явление да се свежда до нивото на естествено, но и тенденцията за подценяване на всяка религия, която не е откровена от Бога.

История на религиите остава, от една страна, чисто научна дисциплина, която в практическо отношение установява неизкоренимата потребност от религия и естествените положителни и отрицателни фактори в развитието ѝ. От втора страна, без да се поддава на крайността да пренебрегва и омаловажава естествените религии, тя открива и в тяхната поява и развитие доказателства, че човешката история върви и по естествения си път към християнството.

История на религиите борави с интуитивното подхождане към действителността, което е последвано от метафизическо обосноваване на нуждата от Свръхестественото, намиращо се неизменно в центъра на правилния светоглед.

История на религиите дава вяра в религията у невярващите; спомага за потушаване на огнищата на съмнения във вярата в интелигенцията и чрез косвено затвърждаване на свръхестествеността на християнството усилва вярата в Бога у вярващите. История на религиите не предшества религиозността у човека, но е значим фактор при поставянето на основите на сградата на религиозния живот.

В изрза *история на религиите* ударението не е върху думата история, а върху думата религия. Главната цел на историята на религиите сама по себе си е ясна: религията, която е изключително явление в човешкия живот, да бъде исторически осветлена. В богословските си изследвания проф. д-р архим. Евтимий (Сапунджиев) доказва, че имаме работа с религиозни явления и поради факта, че са явления, те носят печата на историческия момент, в който са се случили, но от друга страна – духовният живот не се вмести само в тези рамки.

Archimandrite Prof. Dr. Efthimios (Sapundzhiev) - the originator of the discipline History of Religions in Bulgarian theology

*Professor Dr. archimandrite Efthimios Sapundzhiev: Life, Church and Academic Activity (1884-1943). Collection on the occasion of the 75th anniversary from his death, Foundation for Regional Development, Sofia, 2020, 26 pg.
Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva*

The contribution of Bulgarian theologians whose publications provoked the interest towards the history of religions is extraordinary. Among them is Prof. Dr. Archimandrite Efthimios (Sapundzhiev), the greatest, the most dedicated, most sincerely seeking the role and place of the faith, not only in knowledge, but also in the entire human life. He is the pioneer in the study of the discipline History of Religions in the Faculty of Theology, he is the one who categorically determined its place and significance.

The present study derives the main nuclei in the works of our great clergyman which clarify why religion, which is an extraordinary phenomenon in human life, has to be historically clarified. Thus, we reach the answer to the question: Why, even though History of Religions is distinct from the other theological disciplines, it is impossible without its connection to them?

Scientific objects of History of Religions are both religions which do not have almost any element of God-revealed truths and those which have developed mainly under the influence of the supernatural factor.

In the first section, Archimandrite Efthimios (Sapundzhiev) places the peoples which with their natural development have not deserved the supernatural intervention of the Divinity. The second section encompasses the history of the God-revealed religion and the establishing of the truthfulness of God-revealed truths. Even though it is not within the scope of History of Religions itself, their actual realization in history also falls under the influence of natural causes and effects.

This is why the history of religious beliefs of peoples and epochs which have been honored also with Divine assistance is an integral part of History of Religions, although it is peculiar and special in its methodology and goals.

In the Faculty of Theology this section of History of Religions is a subject of Biblical History and Church History.

The two sections are closely interconnected because for the latter the facts established by History of Religions are especially important - it studies also the purely natural aspect of the preparation for the advent of the God-revealed assistance. And the other way around - the history of the God-revealed religion offers the main ideas through which History of Religions establishes religious development.

Archimandrite Eftimios (Sapundzhiev) determines the place of the discipline History of Religions in the curriculum of the Faculty of Theology: *in the middle*, and such a place *in the middle*, as defined by Archimandrite Eftimios, excludes the tendency for every religious phenomenon to be brought down to the natural level, but also the tendency to underestimate every religion which was not revealed by God.

The History of Religions remains, on the one hand, a purely scientific discipline, which in the practical aspect establishes the ineradicable need for religion and the natural positive and negative factors in its development. On the other hand, without yielding to the extreme to ignore and undervalue natural religions, it finds also in their appearance and development proof that human history also moves on its natural path to Christianity.

History of Religions handles the intuitive approach to reality which is followed by a metaphysical justification of the need for the Supernatural which is invariably located at the center of the correct world-view.

History of Religions gives faith in religion to non-believers; helps to quench the foci of doubt in the faith in intellectuals and, by indirectly reaffirming the supernatural character of Christianity, strengthens the faith of believers in God. History of Religions does not precede religiosity in man, but is a significant factor in laying the foundation of the building of religious life.

In the expression *history of religions* the stress is not on the word *history*, but on the word *religion*. The main goal of the history of religions is clear by itself: Religion, which is an extraordinary phenomenon in human life, to be historically clarified. The history of religions measures the spiritual alertness of man, the degree and rhythm of going beyond his own historicity. In his theological research, Prof. Dr. Archim. Eftimios (Sapundzhiev) proves that we are dealing with religious phenomena also due to the fact that they bear the mark of the historical moment in which they have occurred, but, on the other hand - spiritual life does not fit within this framework only.

СТАТИИ:

1. Клара Стаматова, Православното богословие и съвременният свят. Шести конгрес на висшите православни богословски школи. 5–10 октомври 2004 г. , сп. „Духовна култура“, брой 11, 2004, стр. 21-31.

Православното богословие и съвременният свят

Шести конгрес на висшите православни богословски школи (5-10 октомври 2004 г.)

Сп. Духовна култура, бр. 11, София, 2004, 15 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

Статията запознава с работата на най-значимото международно събитие в областта на православното богословие в целия 80-годишен живот на Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. В статията е открито най-важното от изнесените доклади за всяка подтема, отбелязани са основните акценти и предложения от протеклите дискусии, както и е приложен заключителният документ на форума.

Проведените дискусии, които концентрирано изразяват същността на съвременните богословски спорове, показваха, че няма същностни разногласия. Общо е мнението на участниците, че настъпва нова ера, когато дневният ред на богословието вече не се определя от нас, а от новите реалности в контекста на евроинтеграцията и глобалното единство. Акцентът на новото ще е както върху диалога между вероизповеданията, така и на богословското сътрудничество с неправославните.

Общите изводи, които обединиха участниците в конгреса, са следните: православието трябва да е жизнено и действено; духовната криза изисква дълбоко духовно разсъждение; необходимостта от навременна богословска позиция относно проблеми като свободното съжителство, еднopolовите бракове, сурогатното майчинство, кремацията, абортите, клонирането, екологичната криза и др.; непрестанно богословско и православно сътрудничество като отговор на процесите на хоминизация и дехристиянизация; противодействие на процеса на секуларизация, който е врата към радикализирането на религиозна основа, чрез религиозно образование и служение.

Orthodox theology and the modern world

Sixth congress of higher-education schools of Orthodox theology (5-10 October 2004).

Journal of Spiritual Culture, issue 11, Sofia, 2004, 15 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

The article acquaints with the work of the most-significant international event in the area of Orthodox theology in the entire 80-year existence of the Faculty of Theology of Sofia University “St. Clement of Ohrid”. In the article, the most important in the delivered lectures for each subtopic is distinguished, the main accents and proposals from the discussions which took place are outlined, and the conclusive document of the forum is attached.

The conducted discussions which, in a concentrated manner, express the essence of contemporary theological disputes, proved that there aren't any discrepancies on the essence. Participants are of the common opinion that a new era is beginning where the agenda of theology is no longer determined by us, but by the new realities within the context of Euro-integration and global unity. The emphasis on the new will be both on the dialogue between religions and on theological cooperation with the non-Orthodox.

The general conclusions which brought the participants in the congress together were the following: Orthodoxy should be live and active; the spiritual crisis requires deep spiritual reasoning; the need for a timely theological position with respect to such problems as free

cohabitation, same-sex marriages, surrogate motherhood, cremation, abortions, cloning, the ecological crisis, etc.; continuous theological and Orthodox cooperation as an answer to the processes of hominization and de-Christianization; counteraction through religious education and service of the secularization process.

2. Клара Стаматова, Една православна позиция за отношението към нехристиянските религии, Религиите в Европа и бъдещето на православията. Научно-изследователска група по Религиозно-философски парадигми, издателство: ИК "Орион прес", 2006, стр. 57-64, ISBN:978-954-9771-13-8.

Една православна позиция за отношението към нехристиянските религии

*Религиите в Европа и бъдещето на православията. Научно-изследователска група по Религиозно-философски парадигми, ИК "Орион прес", София, 2006, 11 стр.
доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)*

Съвременното глобализиране на обществения и личния живот, което е характерно за почти всички държави, включително и за България, изисква преосмисляне на въпроса за служението на религиите, а именно – трябва ли да останат в традиционните рамки на тяхното духовно дело или трябва да ги престъпят?

Настоящата статия разглежда някои от въпросите, които междурелигиозният диалог поражда: могат ли вярващите от различните религии да запазят своята религиозна идентичност и редом с това да битуват съвместно без религиозни конфликти; дали съвместното съжителство предполага или изисква взаимно отграничаване в областта на вярата; как да се разрешават социалните проблеми при съобразяване с религиозните традиции; толкова непреодолимо и съществено ли е различието между християнството и другите религии, че да обезсмисля наличните общи постановки; дали вслушването в думите на "другия", сериозното отношение към религиозните му убеждения и към неговите ценностни представи поражда опасност от дълбоко проникване в неговия свят и до промяна в собственото поведение? И още – допустимо ли е съвместяването на подобна емпатия с вярата - ще ѝ навреди ли или обратно – ще я укрепи?

В статията са проследени и анализирани и трите възможни позиции към диалога: първата – т.нар. ексклузивна, която се отличава с категорично отрицание и негативизъм към другите религии; втората позиция е инклузивната, която, макар и проявяваща се в разнообразни насоки, има обща черта - сериозно отношение към другите религии, признаване на божественото домостроителство и допускане на възможността за спасение и на нехристияни, но само чрез Божията милост; третият вид е религиозно-плюралистичната позиция, която, макар в голяма степен да е близка до инклузивната, я надхвърля, защото не допуска разглеждането и анализирането на другите религии от християнско-догматичен аспект.

Изводът, който се налага, е, че диалогът е и затруднен, и неефективен по принципи, религиозни причини: несъвместимостта между догматическото ядро и евентуални отстъпки в тази насока; затруднение създава и общият секуларен дух на съвременното ни, което често е ориентирано към светските ценности, оставяйки за религиозните ниша, която, макар и значима, е далеч от действителния живот. От втора страна, при неизбежното "съседство" с различни религии е не само полезно, но и необходимо да се води междурелигиозен диалог,

към който да се подхожда добронамерено и с компетентност. Диалог, който се реализира в посочените граници, няма да доведе до синкретизъм или до обезценяване на християнството.

An Orthodox position on the attitude toward non-Christian religions

The religions in Europe and the future of Orthodoxy. The scientific research group for Religious and Philosophical Paradigms, Publishing House "Orion Press", Sofia, 2006, 11 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

The contemporary globalization of public and private life, which is characteristic of almost all countries, including Bulgaria, requires to rethink the question about the service to religions, namely, should they remain within the traditional framework of their spiritual work or should they step beyond it?

The present article studies some of the issues originating in inter-religious dialogue: can believers from different religions preserve their religious identity and, along with this, live together without religious conflicts; does living together imply or require mutual restriction in the realm of faith; how to solve social problems taking religious traditions into account; is the difference between Christianity and other religions as big and essential as to render meaningless the existing general formulations; does hearing the words of the "other", the serious attitude toward his religious convictions and his value notions give rise to the danger to penetrate deeply into his world and change one's own behavior? And also - is it acceptable to reconcile such empathy with the faith - will it hurt it or the opposite - strengthen it?

In the article, the three possible positions with respect to dialogue are traced and analyzed: the first one - the so called exclusive one, which is distinguished by complete negation and negativism toward other religions; the second position is the inclusive one which, although manifested in diverse aspects, has a common trait - serious attitude to other religions, recognition of the divine house-building and allowing for the possibility to save non-Christians, but only through God's mercy; the third type is the religious pluralistic position which, albeit to a great extent close to the inclusive one, goes beyond it, because it does not allow studying and analyzing other religions from the Christian-dogmatic aspect.

The conclusion which imposes itself is that the dialogue is both difficult and ineffective due to reasons of principle, of religion: the incompatibility between the dogmatic core and possible concessions in this direction; the general secular spirit of our modern times also creates difficulties, since often it is oriented toward worldly values, leaving a niche for religious ones which niche, albeit significant, is distant from real life. On the other hand, in the unavoidable proximity to different religions, it is not only useful, but also necessary to carry out inter-religious dialogue and approach it with good intentions and with competence. A dialogue taking place within the specified boundaries will not lead to syncretism or devaluation of Christianity.

3. Клара Стаматова, *Взаимоотношения между родители и деца. Правата и задълженията между членовете на християнското семейство, Семейството като ценност в глобализиращия се свят*, 2011, стр. 50-60, ISBN:978-254-91901-7-5.

Взаимоотношения между родители и деца. Правата и задълженията между членовете на християнското семейство

*Семейството като ценност в глобализиращия се свят,
"А-ПРЕС" ООД, София, 2011, 11 стр.
доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)*

За християните брачната институция, чрез която се формира семейството, е най-вече духовно-нравствен съюз, скрепен чрез любовта, която идва от Бога. Отношенията между мъжа и жената преминават границите на междуполовите отношения, защото отразяват и отношението на Бога към човека. Начинът, по който в брака се осъществява екзистенциалното единство на човешката природа, е тайна, каквато е и великата тайна на съединяването на Бога и света в човешката личност. Най-възвишената цел на брака е взаимното спасение на съпрузите, а другите цели (раждането на деца, увековечаване на човешкия род) са второстепенни и последващи.

Настоящата статия подчертава разликата между християнския брак и всяка друга позната брачна институция, от една страна, а от втора – изследва причините за съвременната тенденция към десакрализация на брака. Размисълът е върху някои отрицателни прояви като: свободното съжителство без брак, еднополовите бракове, ненормираната сексуалност, патологиите на родителската любов, отчуждението и агресията сред децата, които впрочем са огледало на нас, родителите и др. Накрая е потърсен отговорът на въпроса: как да се възстанови разбирането за брака като тайнство на Църквата, а отговорът е намерен както в религиозното образование, така и в правилното възпитание на децата – в семейството, в училището и в енорията.

Relations between parents and children. The rights and obligations among the members of the Christian family

*The family as a value in the globalizing world, "A-PRESS" OOD, Sofia, 2011, 11 pg.
Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)*

For Christians the marriage institution through which the family is formed is mostly a spiritual and moral union fastened together through the love which comes from God. The relations between the husband and the wife cross the boundaries of the relations between the sexes, because they also reflect the attitude of God toward man. The manner in which in the marriage the existential unity of human nature is realized is a mystery as is the great mystery of the union of God and the world in the human personality. The most elevated purpose of marriage is the mutual salvation of the spouses and the other goals (bearing children, continuation of mankind) are secondary and subsequent.

The present article underscores the difference between Christian marriage and any other known marriage institution, on the one hand, and, on the other – explores the reasons for the modern tendency to desacralize marriage. The meditation is over some negative acts such as: free cohabitation without marriage, same-sex marriages, sexuality outside of the norm, pathologies of parental love, alienation and aggression among children who, in reality, are mirroring us, parents, etc. At the end, the answer is sought to the question: how to restore the understanding of marriage

as a mystery of the Church and the answer was found to be: both in religious education and in the correct upbringing of children - in the family, at school and in the parish.

4. Klara Toneva, The Relation Eastern Orthodoxy – Identity: Speculation, Myths and Dynamic, THE BALKANS AS REALITY. Cultural Policy and Religious Communities on the Balkans: Present Condition and Future Development. Proceedings of the Third International Workshop. 5-7 October 2012. Sofia, 2013, 2013, стр. 73-82.

The Relation Eastern Orthodoxy – Identity: Speculation, Myths and Dynamic

THE BALKANS AS REALITY. Cultural Policy and Religious Communities on the Balkans: Present Condition and Future Development. Proceedings of the Third International Workshop. 5-7 October 2012. Sofia, 2013, 10 pg.

Повечето от българите гордо се обявяват едновременно и за патриоти, и за източноправославни християни. Нещо повече – мнозина са фанатизирани националисти, заточеници на своите убеждения за преклонението пред националната идентичност, пред нейните програми и доктрини.

Настоящата статия е опит за категоричното разграничаване между християнския патриотизъм и езическия национализъм. Църквата не отрича здравето национално чувство и грижата за земното отечество, но ги осмисля като реалност на падналия свят, с който е свързана по силата на своя земен живот. Следователно, тези неща няма да имат място в Царството Божие, а значението им на земята е относително. Разгледан е и въпросът: има ли самото православие национална идентичност, а отговорът се усложнява от липсата на вътрешна приемственост и на конкретни точки на съотнасяне.

Мнозина имат проблеми с определянето на собствената си идентичност, с потискане на личното съзнание и с постоянното напрежение и страх. Затова е необходимо трезво да преценим своето положение, да обърнем цялата си личност към Бога и към ближния, като се стремим да живеем според Божията воля. А тя е: да обичаме, да проявяваме милост и да добротворстваме. В това се състои и в това се изразява идентичността на Православието.

The Relation Eastern Orthodoxy – Identity: Speculation, Myths and Dynamic

THE BALKANS AS REALITY. Cultural Policy and Religious Communities on the Balkans: Present Condition and Future Development. Proceedings of the Third International Workshop. 5-7 October 2012. Sofia, 2013, 10 pg.

Most Bulgarians proudly declare themselves at the same time patriots and Eastern Orthodox Christians. What is more - many are fanatic nationalists, imprisoned by their convictions about the homage to national identity, to its programs and doctrines.

The present article is an attempt at a strict differentiation between Christian patriotism and pagan nationalism. The Church does not deny the right to a strong national feeling and the care for the earthly fatherland, but it understands them as a reality of the fallen world with which it is connected by virtue of its worldly life. Therefore, these things will not have place in the Kingdom of God and their meaning on the earth is relative. Also, the issue is studied: whether Orthodoxy has a national identity and it turns out that the answer is complicated because of the lack of internal continuity and of specific points to relate.

Many have problems with determining their own identity, with suppressing their own consciousness and with the constant tension and fear. For this reason, it is necessary to judge

soberly our position, to turn our entire person to God and our neighbor, striving to live according to God's will. And it is: to love, to show mercy and do good deeds. This is what Orthodox identity consists and is expressed in.

5. Клара Тонева, Предизвикателства пред мюсюлманската общност в България в контекста на ислямското възраждане, Военен журнал, брой 1, 2013, стр. 72-81, ISSN (print):0861-7392

Предизвикателства пред мюсюлманската общност в България в контекста на ислямското възраждане

*Военен журнал, Военна академия „Георги Стойков Раковски“, София, 2013, 16 стр.
доц. д-р Клара Тонева*

Статията „Предизвикателства пред мюсюлманската общност в България в контекста на ислямското възраждане“ обрисова образа на исляма в България и предизвикателствата, пред които е изправена мюсюлманската общност. Проследени са произходът, същността и разликите между трите направления на исляма - сунити, шиити и хариджити.

На обсъждане са подложени и съвременните концептуални търсения относно пътя към възстановяване на славата и изгубения престиж на исляма - главно чрез адаптирането му към съвременната социална действителност. Направен е кратък исторически поглед върху исляма в България, на основата на който се изследва сегашното състояние на мюсюлманската общност в страната – изборът ѝ между придържане към традицията, реислямизация, секуларизация или радикализация.

Challenges before the Muslim community in Bulgaria within the context of the Islamic revival

*Military Journal, Defense College “Georgi Stoykov Rakovski”, Sofia, 2013, 16 pg.
Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva*

The study “The challenges faced by the Muslim community in Bulgaria in the context of the Islamic Revival” analyzes the image of Islam in Bulgaria and the challenges faced by the Muslim community. It traces the origin, nature and differences of the three strands of Islam – Sunnis, Shiites and Kharijites.

It also discusses the contemporary conceptual searches of the road to restoring glory and the lost prestige of Islam – mainly through its adaptation to the modern social situation. A brief historical look at Islam in Bulgaria is made based on which the current state of the Muslim community in the country is studied – its choice between tradition, re-Islamization, secularization or radicalization.

6. Klara Toneva, The Trail of the Edict of Milan in Modern Bulgaria, The Christian Paradigm of a United Europe. The Historical and Religious Dimension of the Reign of Saint Constantine the Great and His Present Reception. International Scientific Symposium 29–30 of May 2013, 2014, стр. 73-84.

The trail of the Edict of Milan in modern Bulgaria

The Christian Paradigm of a United Europe. The Historical and Religious Dimension of the Reign of Saint Constantine the Great and His Present Reception. International Scientific Symposium 29–30 of May 2013, 11 pg.

доц. д-р Клара Тонева

През 311г. в днешната българска столица София, която тогава е била Сердика, римският император Галерий подписва Сердикийския указ за толерантност към християните, известен в културната история на Европа като „Едикт за толерантността“, с който преследването им е прекратено. Две години по-късно, с Медиоланския (Милански) указ от 313г., християнската вяра се нарежда до останалите религии в Римската империя.

Подобно на Миланския едикт, който бележи падането на стария свят, така и в България след демократичните промени през 1989 г., се наблюдава процес на радикална промяна в социалната атмосфера, трансформации в социалната среда и нейната инфраструктура, която е пряко или косвено свързана с религиозния феномен. Като цяло тези трансформации могат да бъдат изведени в две основни посоки:

Първата се корени в появата на т. нар. нови религиозни движения, защото характеристика на религиозността у нас през последните 20 години е точно динамичната трансформация на нейните форми.

Втората тенденция е резултат от отражението в България на опитите за глобална експанзия на исляма от края на 20 и началото на 21 век, което вероятно ще се превърне в един от основните световни проблеми през този век.

The trail of the Edict of Milan in modern Bulgaria

The Christian Paradigm of a United Europe. The Historical and Religious Dimension of the Reign of Saint Constantine the Great and His Present Reception. International Scientific Symposium 29–30 of May 2013, 11 pg.

доц. д-р Клара Тонева

In 311 in today's Bulgarian capital Sofia, which was then Serdica, the Roman Emperor Galerius signed the Serdica Edict of toleration for Christians, known in the cultural history of Europe as the "Edict of Tolerance", with which their persecution is ceased. Two years later, with the Mediolan (Milan) Edict of 313, the Christian faith is placed alongside the other religions in the Roman Empire.

Like the Edict of Milan marks the fall of the old world, in Bulgaria after the democratic changes in 1989 there was a process of radical change in the social atmosphere, transformations in the social environment and its infrastructure, which is directly or indirectly linked to the religious phenomenon. In general, these transformations can be found in two major directions:

The first is rooted in the creation of so-called new religious movements because "a characteristic of religiosity in our country over the last 20 years is the dynamic transformation of its forms".

The second trend is a result of the reflection in Bulgaria of the attempts for global expansion of Islam from the late 20th and early 21st century, which will probably become one of the major problems of the world in this century.

7. Клара Тонева, Религиозният екстремизъм: проблем и симптом, Военен журнал, брой :2, 2016, стр. 51-61, ISSN (print): 0861-7392,

Религиозният екстремизъм: проблем и симптом

Военен журнал, Военна академия „Георги Стойков Раковски“, София, 2013, 18 стр.

доц. д-р Клара Тонева

В публичното пространство на много държави, и то не само в Близкия изток, ислямът „хвърля ръкавица“ към главните аксиоми на либералния секуларизъм. След последните терористични актове в Брюксел все по-настойчиво се питаме дали приключихме с толерантността в Европа. Ако либералният модел във връзка с различията вече е неприложим, тогава – какво и накъде? Трябва ли да вменяваме на мултикултурализма вината за неслучилата се интеграция на мигрантите в Европа; кои са процесите и политиките, които позволиха или (макар и без умисъл) подпомогнаха появата на екстремизма; защо хиляди европейски младежи от християнска Европа религиозно се радикализираха, и то от чужда за тях религиозна традиция; как да се справим и с омразата, и с контраомразата? Радикализацията на младите е явление, което вмести както ислямски фундаментализъм (разбиран като завръщане към ранния ислям), така и радикален ислямизъм. И макар да изглежда, че проблемът не е в исляма – доколкото ислямът е разнолик и се живее по различен начин от отделни хора и общности с мюсюлманска идентичност, то той (проблемът) е пряко свързан с исляма. Говорим за възраждане и заявена категоричност на определен тип ислямска идентичност, който, встъпвайки в остра борба със западните ценности, се отграничава от Запада. Религиозният екстремизъм е страничен резултат от ислямизацията, затова и не бива да говорим за сблъсък на цивилизации, а по-скоро за противопоставяне на ценностни системи, за противоречие между съревноваващи се, различни една от друга, универсални представи за света.

Religious extremism: problem and symptom

Military Journal, Defense College “Georgi Stoykov Rakovski”, Sofia, 2013, 18 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

In the public domain in many countries and not just in the Middle East, Islam “throws down the gauntlet” to the main axioms of liberal secularism. After the recent terrorist acts in Brussels, ever more insistently, we ask ourselves whether we have finished with tolerance in Europe. If the liberal model has already been proven inapplicable as far as differences are concerned, then what shall we do? Shall we put the blame for the unsuccessful integration of migrants in Europe on multiculturalism? Could we determine the processes and policies that allowed or even unintentionally supported the emergence of extremism? Why thousands of youths coming from Christian Europe have been religiously radicalized by a completely foreign religious tradition? Another question is how to deal with hatred and counter hatred? Radicalization of youths is a phenomenon that comprises both Islamic fundamentalism (understood as a return to early Islam) and radical Islamism.

It may seem that the problem is not in Islam - as far as Islam is diverse and individuals and communities with a Muslim identity have practiced it in different manners. Nevertheless, the problem stems directly from Islam. We are talking about revival and a certain squarely stated type of Islamic identity that, entering into a sharp struggle with Western values, distinguishes itself from the West. Religious extremism is a side result of Islamization. So that we should not talk of a clash of civilizations, but rather of different and opposing value systems, or of rivalling, different from one another, universal ideas of the world.

8. Клара Тонева, Прот. Александър Мен – трудният път към диалога, Библия–култура–диалог (изследвания и студии), брой 5, 2013, стр. 148-159, ISBN:978-954-92528-5-9.

Протоерей Александър Мен – трудният път към диалога

Библия–култура–диалог (изследвания и студии), София, 2013, 13 стр.

доц. д-р Клара Тонева

Творчеството на протоерей Александър Мен, преведено на 42 езика, поразява читателя както с интелектуалната мощ на големия руски религиозен философ, така и с и неистовите му усилия да предаде православната вяра на всички хора.

Подходът на прот. Ал. Мен, намерил отражение във всичките му произведения, е ярко доказателство, че силата на християнската духовност не е в отрицанието, а в съгласието, в приобщаването, в пълнотата. В психологически план отношението на прот. Ал. Мен към религиите може да бъде разгледано като опит за една трудно постижима хармония между отдаденост на вярата в Бога и откритост към вярата на другия, т.е. откритост в отдадеността и отдаденост в откритостта.

Цялото творчество на духовника е белязано от търсенето на Пътя, Истината и Живота. Реален плод от това дирене е 7-томната му “История на религиите”, която е израз на неговото уважение и задълбочено познаване на световните религии. Според прот. Ал. Мен нито една религия не може да бъде определена като абсолютно лъжлива, а в някаква степен носи частица от истината. Авторът насочва своите произведения не конкретно към будистите, индуистите или мюсюлманите, а към своите съвременници, които, откъснати от всякакво религиозно знание, са загубили духовна ориентация и житейски смисъл. Неоспоримата ценност на оставеното от прот. Ал. Мен е погледът към бъдещето и насоките за построяване на мостове към другите “семейства” на човечеството и тяхната вяра.

За прот. Ал. Мен междурелигиозният диалог и диалогът с невярващите не трябва да се ограничава само с ролята на мисионера на 18 в., пристигащ при туземците с Библия в ръка. Според духовника предверието на диалога е в общите етични възгледи и действия. Ако християнството се отнася към другите с омраза и презрение, тогава то ще измени на себе си и ще се превърне в идолопоклонство, защото само в името на идолите другите, различните от нас могат да бъдат мразени и прогонвани.

Protoiereus Alexander Men - the difficult road to dialogue

Bible-culture-dialogue (research and studies), Sofia, 2013, 13 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The work of Protoiereus Alexander Men, translated into 42 languages, strikes the reader both with the intellectual power of the big Russian philosopher of religion and with his frantic efforts to hand Orthodox faith to all people.

The approach of Prot. A. Men reflected in all of his works is compelling evidence that the strength of Christian spirituality is not in negation, but in agreement, in inclusion, in fullness. In the psychological aspect the attitude of prot. A. Men toward religions can be seen as an attempt at a hard-to-achieve harmony between the dedication to the faith in God and openness to the faith of the other, i.e. openness in the dedication and dedication in openness.

The entire work of the clergyman is marked by the search for the Way, the Truth and the Life. The real fruit of this search is his 7-volume History of Religions, which is an expression of his respect and in-depth knowledge of world religions. According to Prot. A. Men, none of the religions can be defined as completely false, but to some degree each one carries a particle of the truth. The author directs his works not specifically to Buddhists, Hindus or Muslims, but to his contemporaries who, detached from any religious knowledge, have lost the spiritual orientation and meaning of life. An unquestionable value of the legacy of A. Men is looking to the future and the guidelines for building bridges to the other “families” of humankind and their beliefs.

For Prot. A. Men, the interreligious dialogue and the dialogue with the unbelieving should not be limited only to the role of the missionary of the 18th century arriving to the aborigines with a Bible in his hand. According to the clergyman, the vestibule of the dialogue is in the common ethical views and actions. If Christianity treats others with hatred and contempt, then it will betray itself and will become idolatry, because only in the name of idols those different from us can be hated and banished.

9. Klara Toneva, History of Religions: The Young Person’s Guide to a Correct Worldview, The Orthodox Christian Religious Education Association (OCREA). *Methods of Teaching in Religious Education – Learning by Heart or by Experience?* Proceedings of the conference held in Sofia, Bulgaria, 17–21 June 2014., 2015, ref, International.

History of Religions: The Young Person’s Guide to a Correct Worldview

The Orthodox Christian Religious Education Association (OCREA). Methods of Teaching in Religious Education – Learning by Heart or by Experience? Proceedings of the conference held in Sofia, Bulgaria, 17–21 June 2014, pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Историята на религиите разкрива психологическата и историческата всеобщност на религиозното чувство и многообразието на неговото конкретно проявяване. В статията се акцентира върху надценяването на историческия метод, при който религията и религиозните явления се определят само като брънки във веригата на историческата причинна последователност, без да се разделя „ядката от черупката”, т.е. без да се прави разлика между историята на религиозните учреждения и историята на религиозните преживявания.

Второ проблемно ядро е размисълът върху едностранчивостта на психологическия метод, който цели да установи кои са психичните факти, които предшестват религиозното

явление, както и кои са тези, които го последват. Изведени са възраженията срещу две основни предпоставки, които придават едностранчивост на изследванията: първата е, че всяка религия е дело на човешката природа, а втората – че е достатъчно да се покаже психологическият път, по който е минало религиозното преживяване при появата си в съзнанието, т.е. достатъчно е да се посочи психичната му причина, за да се твърди, че то е научно осветлено в пълнота.

В областта на религията обаче не стига да осветлиш психичната генеалогия на религиозното преживяване, за да твърдиш, че с това си се произнесъл неоспоримо и по неговата обективна ценност, т.е. по въпроса – дали то отразява обективна действителност, или е резултат на „капризен“ човешко-субективен психически живот. Основата, върху която поставяме разбирането на религията, не бива да се приравнява с причината на нейния произход.

Статията разглежда и въпросите – кой е най-подходящ да преподава История на религиите и още – как да се преподава История на религиите?

История на религиите е определена като правилния пътеводител в мистичното море на религията и като помощник на религиозно съмняващите се младежи.

History of Religions: The Young Person's Guide to a Correct Worldview

The Orthodox Christian Religious Education Association (OCREA). Methods of Teaching in Religious Education – Learning by Heart or by Experience? Proceedings of the conference held in Sofia, Bulgaria, 17–21 June 2014, pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The history of religions reveals the psychological and historical universality of religious sentiment and the diversity of its specific manifestations. In the article, a stress is placed on the overrating of the historical method in which religion and religious phenomena are defined only as links in the chain of historical causal continuity, without separating the “kernel from the shell”, i.e. without differentiating between the history of religious institutions and the history of religious experiences.

A second core of problems is the meditation on the partiality of the psychological method which aims to establish the psychological facts preceding religious phenomena, as well as those that follow them. Objections against two main preconditions which render research biased are derived: the first one is that every religion was created by human nature and the other - that it is enough to show the psychological path on which religious experience walked when it appeared in conscience, i.e. it is enough to show its psychological reason to believe that it has been fully clarified scientifically.

However, in the area of religion it is not enough to clarify the psychological genealogy of the religious experience to claim that by doing this you have made an irrefutable statement also about its objective value, i.e. the question - whether it reflects an objective reality or is the result of a “capricious” human-subjective psychological life. The basis on which we place the understanding of religion should not be made equal with the cause of the origin of religion.

The article also studies the questions - who is it good to teach History of Religions and also - how to teach History of Religions?

History of Religions is defined as the correct guide-book in the mystical sea of religion and as an assistant to religiously doubting young people.

10. Клара Тонева, История на религиите – метроном на отсамното и отвъдното, Религия, ценности, ортодоксалност: Религията и науката в 21 век. Научно-изследователска група „Религиозно-философски парадигми” – катедра „Религия”; ИИОЗ-БАН, СУ и РКИЦ-София. Международен тематичен сборник, редактор/и: Ал. Гънгов, Севделина Николова, Ст. Пенев, издателство: Издателство: “Пропелер”, 2014, стр. 272-286, ISBN:978-954-392-284-0, ref, в сътрудничество с чуждестранни учени.

История на религиите – метроном на отсамното и отвъдното

*Религия, ценности, ортодоксалност: Религията и науката в 21 век. Научно-изследователска група „Религиозно-философски парадигми” – катедра „Религия”; ИИОЗ-БАН, СУ и РКИЦ-София. Международен тематичен сборник, Издателство: “Пропелер”, София, 2014, 15 стр.
доц. д-р Клара Тонева*

Човекът познава не един или два ритъма на времето, и не само историческото време. Всъщност историческото осъзнаване има скромно място в човешкото съзнание, като тук нямаме предвид зоните на несъзнателното, които също принадлежат на цялото човешко същество.

Настоящата статия разглежда История на религиите като метроном, който отмерва духовната будност у човека, степента и ритъма на надхвърляне на неговата собствена историчност.

Всяка наука престава да бъде наука, ако отрича научните подходи, методология и научната обективност, но и при строго научното структуриране на Историята на религиите нейните цели и задачи могат да бъдат различни. Сравнителният метод дава своя научен принос чрез принципа на единството на религиите, който послужи като главен изходен пункт за последващи научни изследвания и анализ на етапите на религиозното развитие. Спорният аргумент за изчерпването на сравнителния метод приемам като основополагащ за моята позиция относно смисъла на История на религиите. Убедена съм, че не единството на религиите, а техните отлики трябва да бъдат основа за историографите на религията; точно тези разлики открояват християнството като отговора на всички религии чрез откриването на безкрайната ценност на всяка човешка личност.

Традицията в българското богословие помага да не навредим на вярата си и да запазим нейната ненакърненост, въпреки разширяващото се университетско религиозно знание. За взаимното разбиране се изискват добра воля, откритост в общуването, както и задълбочени познания. Затова и функцията на университета е не просто да бъде източник на знания, но и да култивира мъдрост в разнообразните ѝ житейски проявления, а не само в разбирането ѝ като общоприетата научна мъдрост. В областта на История на религиите е полезно образованието да включва и интердисциплинарност в изследванията, което е начин за преодоляване на вътрешноуниверситетската затвореност и за насочване на вниманието към интеграцията в системата на образованието.

Какви са предизвикателствата пред История на религиите днес? Три са основните тенденции, които не трябва да бъдат пренебрегвани: първата е свързана със стремежите за световен религиозен синкретизъм, втората – с опитите на нововъзникващи религиозни движения да доминират над християнството, а третата – с разбирането, че богословиите ще вникват в смисъла на Божия промисъл за религиозното многообразие в света.

В дългосрочен план История на религиите е необходимо да изгради своя ясна позиция и подход по отношение на новите религиозни движения. За богословиите темата за

религиозното многообразие като сериозно съвременно предизвикателство не само е, но и ще продължава да бъде актуална. Какво трябва да бъде отношението на християнството към изповядващите други религии? Много и различни са подходите към този съществен въпрос, а православната мисъл носи отговорността богословски да обоснове и да изрази верния подход.

Историята на религиите е не толкова история на религиозното лутане, колкото разказ за любовта на човека към Бога. Любовта, която по думите на св. ап. Петър покрива много грехове (1 Пт 4:8), покрива и лутанията на човека, който търси Бога. Когато обикнем Бога, откриваме и истината, която ни прави свободни. И разбираме, че „ако любов нямаме, нищо не сме“ (1 К 13:12).

History of Religions – metronome of this life and the afterlife

Religion, values and orthodoxy: Religion and science in the 21st century. Scientific research group “Religious and philosophical paradigms” - department of Religion; Institute for the Study of Societies and Knowledge-Bulgarian Academy of Sciences, Sofia University and the Russian Culture and Information Center-Sofia. International thematic collection, Publisher: “Propeler”, Sofia, 2014, 15 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Mankind knows not one or two rhythms of time and not historical time only. In fact, the historical awareness has a modest place in human consciousness and here we do not mean the zones of the unconscious which also belong to the entire human being.

The present article studies History of Religions as a metronome measuring the spiritual alertness of man, the degree and rhythm of his going beyond his own historicity.

Each science stops being a science if it rejects scientific approaches, methodologies and scientific impartiality, but even when the History of Religions is strictly scientifically structured, its goals and tasks can be different. The comparative method provides its scientific contribution by means of the principle of the unity of religions which served as the main starting point for subsequent scientific research and analysis of the stages of religious development. I take the controversial argument on the exhaustion of the comparative method as the one laying the foundation for my position concerning the meaning of the History of Religions. I am convinced that not the unity of religions, but their differences have to be the starting point for the historiographers of religion; precisely these differences distinguish Christianity as the answer to all religions by revealing the infinite worth of every human being.

The tradition in Bulgarian theology helps us to not harm our faith and preserve its integrity, despite the widening university study of religions. For mutual understanding, goodwill and openness in communication are required, as well as thorough knowledge. This is why the function of the university is not only to be a source of knowledge, but also to cultivate wisdom in its diverse manifestations in life and not only understanding it as generally accepted scientific wisdom. In the area of the History of Religions it is useful for instruction to include also interdisciplinarity of research which is a way to overcome the intra-university confinement and direct the attention toward the integration in the educational system.

What are the challenges the History of Religions is facing today? There are three main tendencies which should not be ignored: The first one is related to the aspiration for a global religious syncretism, the second one – to the attempts of newly appearing religious movements to dominate over Christianity, and the third one - to the notion that theologians will understand the meaning of Divine providence for the religious diversity in the world.

In the long-term, it is necessary that History of Religions develop its own clear position and approach with respect to the new religious movements. For theologians the topic of religious diversity as a serious contemporary challenge not only is, but will continue to be current. What should the attitude of Christianity be towards those confessing other religions? Many and different are the approaches to this substantial question and the Orthodox thought bears the responsibility to justify theologically and express the correct approach.

The History of Religions is not so much a history of religious wandering as it is a story about the love of man toward God. Love which, according to the words of St. Peter the Apostle covers many sins (1 Pt 4:8), also covers the wanderings of the man who seeks God. When we begin to love God, we discover the truth which makes us free. And we understand that “if we have no love, we are nothing” (1 C 13:2).

11. Klara Toneva, *Refugees: Between Law and Mercy*, Stat si Societale in Europa, Publisher:Craiova, 2015, pages 76-84, ISBN:978-606-731-018-4, ref, International.

Refugees: Between Law and Mercy

Stat si Societale in Europa, Craiova, 2015, 8 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Статията маркира отношението на българската общественост към бежанската криза. Основните проблеми са обобщени накратко така: усложнена административна процедура, законодателни пропуски, недобро съгласуване и взаимодействие между компетентните държавни институции, недостатъчен административен и финансов ресурс, необходимост от дългосрочно планиране и стратегия за разрешаването на кризисни ситуации. Хиляди имигранти и бежанци вече са в България, превръщайки се в огледало, в което всъщност се оглежда всеки християнин. Две са основните проблемни ядра, които превръщат бежанската криза в хуманитарна: първото се отнася до социално-икономическите и политическите измерения на случващото се, а второто ядро е свързано с опасността от напрежение на етническа и на религиозна основа. Темата за бежанците не се изчерпва само с нейните политически и икономически измерения, със законодателни инициативи и др., защото става въпрос за идентичността, въпрос, който е не просто важен, а основополагащ.

Как обаче да „излезем от себе си“, от своите институции, от своите идеологии, от своите страхове и да проявим лично, а не безлично отношение към другия? Всъщност този е главният проблем, който бежанската криза поставя пред нас. Тя едва ли ще бъде преодоляна с нов морален и правен кодекс, необходимо е друго – нов, общ за всички етос, т. е. говорим за жизнена позиция спрямо Бога, спрямо човека и спрямо света.

Refugees: Between Law and Mercy

Stat si Societale in Europa, Craiova, 2015, 8 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The article outlines the attitude of Bulgarian society toward the refugee wave. The main problems can be summarized in brief, as follows: a complicated administrative procedure, omissions in the legislation, deficient coordination and interaction between the competent institutions of the state, insufficient administrative and financial resources, need for long-term planning and strategy for the resolution of crisis situations. Thousands of immigrants and refugees

are in Bulgaria already, becoming a mirror in which, in fact, every Christian sees his reflection. Two are the main problematic nuclei which turn the refugee crisis into a humanitarian one: the first one is related to the socio-economic and political dimensions of what is happening and the second nucleus is related to the danger from tension on an ethnic and religious basis. The refugee topic is not exhausted only with its political and economic dimensions, with the legislative initiatives, etc. It is clear that it is a matter of identity, an issue which is not only important, but foundational.

How, however, can we go beyond ourselves, our institutions, our ideologies, our fears and show a personal and not impersonal attitude to the other? In fact, this is the main problem the refugee crisis represents for us. It can hardly be overcome with a new moral and legal code, something else is needed - a new common ethos for all of us. It is a matter of a vital position with respect to God, man and the world.

12. Klara Toneva, *The Way of the Young: from Rebellion to the thirst for Meeting*, Young people in Church and Society. 15th International Symposium on Science, Theology and Arts, Alba Iulia, 9-10 of may, 2016, Publisher: Alba Iulia, 2016, pages:339-351, ref, International.

The Way of the Young: from Rebellion to the thirst for Meeting

Young people in Church and Society. 15th International Symposium on Science, Theology and Arts, Alba Iulia, 9-10 of may, Alba Iulia, 2016, 12 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Положението на младите хора в света, без значение към коя култура или народ принадлежат, все повече си прилича. Днес те израстват под влиянието на масовата култура, медиите, информационното пренасищане и безпорядъка на всекидневието. Характерно за младежката култура в България е общото неудовлетворение от институциите – религиозни, обществени и политически. Това отграничаване от миналото е противоречиво: от една страна, е бунтът срещу всички правила, срещу установения ред, но от втора – тъкмо отхвърлянето на съвременните социални структури и нравствени ценности (което от гледна точка на Историята на религиите означава отхвърляне на историята) има несъмнено религиозен характер. Това, към което са устремени младите, е да надскочат света от значения на родителите, училището, институциите (включително и религиозните) и да възстановят изгубения житейски смисъл.

Какво предлагат Православието и Църквата на съвременното младо поколение? Дали Православието е отминала реликва или пък е вярата на днешния и утрешния ден?

В настоящата статия се подчертава, че тъкмо сега, когато рухват много от световните идеологии, Православието преживява своята младост. Оттук и отговорността на православно богословие – на разбираем за младите език да отговори на главния им въпрос: какъв е смисълът на настоящия и на бъдещия век?

The Way of the Young: from Rebellion to the thirst for Meaning

Young people in Church and Society. 15th International Symposium on Science, Theology and Arts, Alba Iulia, 9-10 of May, Alba Iulia, 2016, 12 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The state of young people in the world, regardless of which culture or people they belong to, is becoming more and more similar. Today, they grow up under the influence of mass-culture, the media, information oversaturation and the chaos of everyday life. Characteristic of the culture of the young in Bulgaria is the general dissatisfaction with institutions - religious, public and political. This differentiation from the past is contradictory: On the one hand, there is the revolt against all rules, against the established order, but, on the other - precisely the rejection of contemporary social structures and moral values (which, from the point of view of the History of Religions means rejection of history), without any doubt, is of a religious nature. What young people are turning to is to go beyond the world of meanings of the parents, the school, the institutions (including religious ones) and restore the lost meaning of life.

What do Orthodoxy and the Church offer to the contemporary young generation? Is Orthodoxy a relic of the past or is it the faith of today and tomorrow?

The present article emphasizes that precisely now, when many of the world ideologies are collapsing, Orthodoxy is living its youth. Hence, the responsibility of Orthodox theology - to give an answer to the main question of the young in a language they understand: What is the meaning of the present and future century?

13. Клара Тонева, Религията – начин на употреба, Теоретичен сборник в чест на създателя на катедра "Реторика" професор Васил Иванов, редактор/и: проф. д-р Величко Руменчев, доц. д-р Богдана Георгиева, издателство: УИ "Епископ Константин Преславски", Шумен, 2016, стр. 263-276, ISBN:978-619-201-084-3.

Религията - начин на употреба

Теоретичен сборник в чест на създателя на катедра "Реторика" професор Васил Иванов, УИ "Епископ Константин Преславски", Шумен, 2016, 13 стр.

доц. д-р Клара Тонева

В статията се прави опит за размисъл върху злоупотребата с религията. За целта е проследена динамиката на отношението религия-национална идентичност – противоречието между национални и религиозни общности, православие и патриотизъм, национализъм и национал-популизъм.

Засегнати са отделни прояви на медиите и политиката, безсъдържателното отношение „държава-Църква”, както и актуалният въпрос за тероризма на религиозна основа. Разгледани са екологичната криза и дехуманизиращият потенциал на биотехнологиите.

Опитите за присвояване на религиозната традиция са открити в проблемите на еднополовото общуване, феминизма, структурата на съвременното семейство, както и в плена на различните зависимости – култа към тялото, робуването на парите и злоупотребата с даруването от Бога свобода.

Като най-опасни отклонения от истинската религиозност са определени религиозната патология и някои деструктивни религиозни движения, които изискват

правилен подход на противодействие от страна на Църквата, семейството, училището, образованието и съвременните технологии.

Religion - how to use it

A theoretical collection in honor of the founder of the department of Rhetoric, professor Vasil Ivanov, University Publishing House "Bishop Constantine of Preslav", Shumen, 2016, 26 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

In the study, an attempt is made to ponder over the misuse of religion. For the purpose, the dynamics of the relationship between religion and national identity are traced - the controversy between national and religious communities, Orthodoxy and patriotism, nationalism and national populism.

Separate acts of the media and politics are treated, the devoid-of-substance relation between state and Church, as well as the pressing question about terrorism on religious grounds. The ecological crisis and the dehumanizing potential of biotechnologies are studied.

The attempts at usurping religious tradition were found in the problems of same-sex interaction, feminism, the structure of the modern family, as well as in the imprisonment by the different addictions - the cult of the body, slavery to money and misuse of the freedom given by God.

As most dangerous deviations from true religiosity are identified religious pathology and some destructive religious movements requiring the right approach to counter-action on the part of the Church, the family, school, education and modern technologies.

14. Клара Тонева, Подводните камъни на толерантността, Съвременни предизвикателства пред сигурността и отбраната – първа част, редактор/и: Георги Карастоянов, издателство: Военна академия „Георги Стойков Раковски“, 2017, стр. 78-83, ISBN:978-954-9348-92-7

Подводните камъни на толерантността

Съвременни предизвикателства пред сигурността и отбраната - първа част, Военна академия „Георги Стойков Раковски“, София, 2017, 14 стр.

доц. д-р Клара Тонева

Статията е опит за размисъл върху корените на кризата в съвременното общество, като се акцентира върху властващите либерални принципи, омаловажаващи изконните християнски ценности. Прави се съпоставяне между християнския смисъл на толерантността и неговото обезсмисляне чрез тревожните симптоми на неправилното му разбиране, което подпомага създаването на антисоциални групи, религиозната радикализация, нарастването на броя на престъпленията и проявите на насилие. Злоупотребата с вярата или лисата ѝ водят до различни пътища – разпад на семейството, членство в опасни религиозни движения. Невъзможността за интеграция или отказът от нея пораждат възможности за обособяване на групи, чужди на европейските ценности и нежелаещи да ги възприемат.

Разгледани са посочените от авторката (в по-ранни публикации) тенденции в интеррелигиозния диалог според модела на холандския професор Хеерт Хофстеде, като се обобщава верността на направените прогнози.

The dangers of tolerance

Contemporary challenges before security and defense - part one, Defense College "Georgi Stoykov Rakovski", Sofia, 2017, 14 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

The paper is an attempt to reflect on the roots of the crisis in modern society by focusing on the dominant liberal principles, which belittle the eternal Christian values. A comparison is made between the Christian meaning of tolerance and its meaninglessness created by the alarming symptoms of its improper understanding, which leads to giving the green light for the creation of anti-social groups, religious radicalization, crime and violence. The misuse of faith or the lack of it leads to different paths – family breakdown, membership of dangerous religious movements. The inability of integration or its refusal creates possibilities for the differentiation of groups foreign to the European values and unwilling to perceive them.

The paper discusses the trends indicated by the author some time ago in the interreligious dialogue based on the model of the Dutch Professor Geert Hofstede and summarizes the correctness of the forecasts made.

15. Клара Тонева, Богословският подход на проф. Иван Панчовски към История на религиите, Богословското творчество на професор Иван Панчовски и духовно-просветната традиция на Българската православна църква, редактор/и: проф. д-р Димитър Станков, доц. д-р Владимир Теохаров, доц. д-р Иван Иванов, доц. д-р Костадин Нушев, издателство: Университетско издателство "Св. Климент Охридски", 2018, стр. 79-88, ISBN:978-954-07-4516-9

Подходът на проф. Иван Панчовски към История на религиите

Богословското творчество на професор Иван Панчовски и духовно-просветната традиция на Българската православна църква, Университетско издателство "Св. Климент Охридски", София, 2018, 13 стр.

доц. д-р Клара Тонева

И днес богатото творческо наследство на проф. д-р Ив. Панчовски е все така актуално, а неговите изследвания са жива и действена връзка между традицията в българското православно богословие и съвременните религиозно-философски, етически и социални проблеми на човека.

Настоящата статия е опит да се отграничат основните проблемни ядра в неговото творчество, които имат отношение към История на религиите.

В обширната библиография на проф. д-р Иван Панчовски, макар и не конкретно (с изключение на монографията му „Пантеонът на древните славяни и митологията им, С., 1993 г.), има изследвания, свързани с История на религиите, като прозира и своеобразният ѝ прочит. В неговото „Въведение в нравственото богословие” от особена важност е главата „История на нравственото богословие”, в която е разгърната методологична постановка, постигната чрез исторически поглед върху развитието на християнската етика през вековете.

Подходът на проф. Ив. Панчовски към История на религиите ясно проличава и в неговото изследване за личността на Иисус Христос, съдържащо исторически свидетелства за Богочовека (древни юдейски, римски езически и евангелски). Проф. Ив. Панчовски отделя подобаващо място на История на религиите и в своя основополагащ труд „Психология на религията”. В него категорично подчертава, че е невъзможно психичните

феномени на религиозния живот да бъдат изучени без изследването на религиозния опит на човечеството. Така, като обвързва психологията на религията с нейната история, той разглежда проблемите вяра-наука и религия-култура и през неговия поглед лесно може да се установи, че История на религиите надхвърля границите на „отсамното“.

The approach of Prof. Ivan Panchovski toward History of Religions

The theological work of Prof. Ivan Panchovski and the spiritual and educational tradition of the Bulgarian Orthodox Church, University Publishing House "St. Clement of Ohrid", 2018, 13 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Toneva

Until today, the rich legacy of the work of Prof. Dr. Iv. Panchovski is of interest and his studies are a living and active connection between the tradition in Bulgarian Orthodox Theology and the contemporary religious and philosophical, ethical and social problems of man.

The present article is an attempt to distinguish the main problematic cores in his work related to the History of Religions.

In the extensive bibliography of Prof. Dr. Ivan Panchovski, albeit not specifically, there are studies related to the History of Religions and its unique interpretation can be observed. In his "Introduction to moral theology" of special importance is the chapter "History of moral theology" in which a methodological setting is deployed, achieved through a historical view on the development of Christian ethics through the centuries.

The approach of Prof. Iv. Panchovski to the History of Religions is clearly visible also in his study on the person of Jesus Christ, containing historical evidence about the God-man (ancient Jewish, Roman pagan and evangelical). Prof. Iv. Panchovski devotes due attention to the History of Religions also in his foundational work "The Psychology of Religion". In it, he strongly emphasizes that it is impossible to study the psychological phenomena of religious life without studying the religious experience of mankind. In this manner, by binding the psychology of religion with its history, he studies faith-science and religion-culture problems and through his eyes it is easy to find that History of Religions goes beyond the limits of "this life".

16. Клара Стаматова, Радикализацията в Дома на исляма – религиозният тероризъм срещу традиционния ислям, Публични комуникации в сигурността и отбраната, редактор/и: проф. д-р Георги Карастоянов, 2010, стр. 53-59, ISBN:978 -954-9348-18-7.

Радикализацията в Дома на исляма – религиозният тероризъм срещу традиционния ислям

Сборник „Публични комуникации в сигурността и отбраната“, Военна академия "Г. С. Раковски", София, 2010, 18 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

Един от най-актуалните въпроси днес е свързан с тероризма на религиозна основа. През последните десетилетия се увеличава броят на религиозно мотивираните терористични групи за сметка на тези, които упражняват етнонационалистически и идеологически тероризъм. Макар връзката между тероризма и религията да не е нова, тъй като те са исторически свързани, то пробуждането на религиозния тероризъм е предизвикателство, пред което застава всяка една от световните религии.

Религиозният тероризъм може условно да се обособи единствено на индуктивно ниво. Виновни са не религиозните или нравствените норми, а отделни личности или групи от личности, които злоупотребяват с религията. Поради многоликостта на тероризма е невъзможно да бъде предложена някаква теория, която е общовалидна за него. Терористичните актове са дело на хора, които живеят в определена социокултурна или религиозна среда. И ако на една нация не бива да се вменява отговорност, то определена личност или група от личности трябва да понесат отговорността за терора. Основният въпрос, който остава, е – трябва ли и ако е така – доколко една нация може да носи отговорност за отделни свои членове или една религия – за отделни фанатици, които злоупотребяват с нейното послание. И още – какви трябва да бъдат нашите действия по отношение на религията, за да бъде намалена опасността от ислямския тероризъм?

Настоящата статия е опит за отговор на няколко въпроса: как, дали и в каква степен постановките на Корана, санкциониращи “свещената война”, се превръщат в политическа платформа на насилието; какви са причините за радикализацията в Дома на исляма и накрая – какви са основанията ни да потвърдим, че проявите на ислямистки тероризъм са злоупотреба с исляма.

В съвременния глобализиращ се свят дефинирането на понятието `тероризъм` и разграничаването на неговите видове на религиозна основа е особено трудно, поради което дори в теоретичен аспект е необходимо да се подхожда внимателно към постановката, че става въпрос за война на исляма срещу християнството. Подобно разбиране за изправяне на религии една срещу друга са пагубни, защото пораждат сериозно идеологическо противопоставяне. Съществуващото напрежение не е междуцивилизационно, а е между отделни личности, които са формирани от цивилизационни традиции.

Radicalization in the Home of Islam - religious terrorism against traditional Islam

Collection “Public communications in security and defense”, Defense College “G.S. Rakovski”, Sofia, 2010, 18 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

One of the most pressing matters today is related to religion-based terrorism. In the last decades, the number of religiously motivated terrorist groups is increased as opposed to those exercising ethnic-nationalistic and ideological terrorism. Although the connection between terrorism and religion is not new, since they are historically connected, the awakening of religious terrorism is a challenge faced by all world religions.

Religious terrorism can conditionally be differentiated only at the induction level. It is not the fault of the religious or moral norms, but of separate individuals or groups of individuals who misuse religion. Due to the many sides of terrorism, it is impossible to apply any theory which would be generally valid about it. Terrorist acts are deeds of people living in a specific socio-cultural or religious environment. And, if a nation should not be attributed responsibility, a specific person or group of people must bear the responsibility for the terror. The main issue which remains is - should, and, if so, - to what extent, a nation bear responsibility about its separate members or a religion - about separate fanatics who misuse its message. And also - what should be our actions with respect to religion, so as to decrease the threat of Islamic terrorism?

The present article is an attempt to answer several questions: how, whether and to what degree do the postulates of the Quran which sanction "holy war" become a political platform of

violence; what are the causes for the radicalization in the House of Islam and, finally - what are our grounds to confirm that the manifestations of Islamic terrorism are a misuse of Islam.

In the contemporary globalizing world, defining the notion of 'terrorism' and distinguishing its types on religious grounds is especially difficult, due to which, even only in the theoretical aspect, it is necessary to approach carefully the asseveration that it is a matter of a war of Islam against Christianity. Such understanding about a war of religions against each other is detrimental, because it causes serious ideological conflicts. The existing tension is not between civilizations, but between separate individuals formed according to civilizational traditions.

УЧЕБНИ ПОМАГАЛА:

1. Клара Стаматова, Въведение в Православното догматическо богословие, ISBN:978-954-409-253-5, Плеяда, София, 383 стр.

Въведение в Православното догматическо богословие

Издателска къща Плеяда, София, 2007, 383 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

Християнската вероизповедна традиция, определяна като Догматическо богословие, е цялостно и неизменно учение, в което са изложени свръхестествените богооткровени истини. Като основна систематична дисциплина тя уважава със своята история и значение не само за богословската наука, но и за живота на всеки християнин.

Богатото творческо наследство на нашите учители настойчиво напомня за отговорността да се работи в богословската наука. Придържането към написаното от утвърдените наши богослови ме подпомогна в опита ми да предложа настоящото помагало на студентите, което да улеснява тяхната работа при издирване на базисната литература, правилното им ориентиране в системата на Догматическото богословие и усвояването на най-важното по основните теми.

Всяко въведение в Догматическото богословие може да има различни изходни позиции, както и да съдържа различна тематична структура. Тези възможности се обуславят от много фактори, например от подхода на предшествениците, от съвременните потребности и други. В предложеното “Въведение...” се опитам да отразя българската догматическа традиция и служейки си с изследванията и на други утвърдени богослови, да изложа в достъпна форма основните дялове на Православната догматика.

Тази научна дисциплина изисква студентите по богословие да бъдат ориентирани в нейната система, както и в значимостта на темите, които имат централно място в нашата вероизповед. И тъй като Догматическото богословие се изгражда върху Свещеното Писание, Свещеното предание и опита на Църквата, то посочването на по-важни библейски текстове и догматическите вероопределения на Вселенските събори, които са в основата на църковното учение, е задължително. Още повече, че догматиката си служи с точно установена терминология, от чиято правилна употреба се обуславя и правилността на нашата вероизповед.

Не на последно място предложеното “Въведение...” е и своеобразно напомняне, че в нашата Църква догматическата традиция е жива и ненакърнена. Макар ние, съвременните изследователи, да сме недостойни в сравнение със строителите на традицията, усилията ни продължават, както според силите ни, така и според посоките, зададени от нашите учители. И накрая, добре е богатото догматическо наследство в българското богословие да бъде събрано с оглед подпомагане на студентите при подготовката им за изпит, при извършването на научно-богословски справки и изследвания и въобще при тяхното цялостно обучение.

Всяка глава (II, III, IV и V) предлага един възможен модел, как студентите по богословие да подхождат към догматическото знание, кои са главните тематични ядра в съответния дял, и още – кои са основните библейски текстове, както и догматическите вероопределения, върху които се изгражда нашата вяра. Разбира се, православното вероучение не може да бъде обхванато в цялост, но това не отменя дълга ни да знаем най-важното. Надявам се, че предложеното “Въведение...” указва именно този път.

Към “Въведението...” има добавено второ учебно помагало, което съдържа анотации на около 50 книги, 50 студии и над 100 статии. Второто помагало е пряко обвързано с “Въведението...”, поради което има смисъл да бъде използвано главно при подготовката на студентите по Догматическо богословие в Богословския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“.

Introduction to Orthodox Dogmatic Theology

Publishing House Pleyada, Sofia, 2007, 383 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

The Christian confession tradition defined as Dogmatic Theology is a complete and unalterable teaching in which the supernatural and God-revealed truths are set forth. As a fundamental systematic discipline, it inspires respect with its history and significance, not only for theological science, but also for the life of every Christian.

The rich creative legacy of our teachers insistently reminds of the responsibility for work in theological science. Holding to the writings of our approved theologians helped me in my attempt to offer the present reference book to students. It will facilitate their work finding the main literature, their correct orientation in the system of Dogmatic Theology and in assimilating the most important from the main topics.

Each introduction to Dogmatic Theology can have different starting positions, as well as contain a different thematic structure. These possibilities are predetermined by many factors, for example, by the approach of the predecessors, by contemporary needs, etc. In the proposed “Introduction...” I tried to reflect the Bulgarian dogmatic tradition and, using the studies of other established theologians, present in a simple manner the main parts of Orthodox dogmatics.

This scholarly discipline requires theology students to be oriented within its system, as well as about the significance of the topics which have a central place in our confession. And, since Dogmatic Theology is built upon the Holy Scriptures, the Holy Tradition and the experience of the Church, it is obligatory to specify more significant Bible texts and the dogmatic definitions of faith of the Ecumenical Councils, which are the basis of the Church teachings. Moreover, dogmatics uses precisely established terminology the correct use of which determines the correctness of our confession of the faith.

Not least, the proposed “Introduction...” is also a sui generis reminder that in our Church the dogmatic tradition is alive and unimpaired. Even if we, the contemporary researchers, are unworthy as compared to the builders of the tradition, our efforts continue, both according to our strength, and according to the guidelines set by our teachers. And finally, it is good to collect the rich dogmatic legacy in Bulgarian theology, in view of assisting students in their preparation for examinations, when conducting theological research and studies and, in general, in their entire study.

Each chapter (II, III, IV and V) offers a possible model of how theology students to approach dogmatic knowledge, what are the main thematic nuclei in the respective part and also - which are the main Bible texts, as well as dogmatic definitions of faith on which our faith is built. Of course, Orthodox religious instruction cannot be encompassed in its entirety, but this does not cancel out our duty to know the most important part. I hope that the proposed “Introduction...” shows precisely this path.

There is a second reference book supplementing the “Introduction...” containing annotations of about 50 books, 50 studies and over 100 articles. The second reference book is directly related to the “Introduction...” due to which it makes sense to use it mainly in the

preparation of Dogmatic Theology students of the Faculty of Theology of Sofia University “St. Clement of Ohrid”.

2. Клара Стаматова, Приложение към “Въведение в Православното догматическо богословие”, ISBN:978-954-409-256-6, Пляда, София, 319 стр.

Приложение към „Въведение в Православното догматическо богословие“

Издателска къща Пляда, София, 2007, 319 стр.

доц. д-р Клара Стаматова (Тонева)

Българската догматическа наука е богата на научни изследвания, но публикациите, които обхващат сравнително дълъг период, са `разпръснати` в значителен брой книги, студии и статии, част от които не са лесно достъпни. Тази трудност се оказва препятствие особено пред студентите, чиято добра подготовка се обуславя и от възможността им да са библиографски осведомени относно по-важните научни изследвания в областта на Догматическото богословие.

Включените в учебното помагало анотации от една страна, отразяват постигнатото в догматическата наука през изминалите около 80 години от основаването на Богословския факултет към СУ „СВ. Климент Охридски“, а от втора – цели се да са полезни за студентите богослови. В голяма степен предложените анотации разкриват пълнотата на науката Догматическо богословие и макар да не са отчетливо систематизирани, все пак са разграничени следните три основни направления:

първо – съществува достатъчен брой анотации, които очертават и утвърждават българската догматическа традиция, факт, който може да се почувства, ако се познават добре повечето книги, студии и статии, написани през изминалите десетилетия;

второ – внимателното запознаване с анотациите би подпомогнало читателя да разбере кои от тях се отнасят към съответен дял от Догматическото богословие, а подобна възможност помага и при ориентирането в изследванията на отделните догматически дялове през различни периоди от историята на българската богословска наука;

и трето, ако аотираните публикации (в “Приложението...” са включени разработки и на чуждестранни автори) бъдат целенасочено изследвани, би могло да се изгради една добра система по Догматическо богословие.

Учебното пособие е разделено на три отдела, включващи съответно книги, студии и статии. В текста преди всяка анотация са посочени конкретните библиографски данни: автор, заглавие, издателство и година на издаване, а в съдържанието, с цел тематична яснота и по-лесно ориентиране на читателя, са изведени първо съответните заглавия, а след това в скоби по азбучен ред е посочен авторът или авторският колектив.

Стремежът е анотациите да обхващат основната налична у нас догматическа литература, а научната коректност изисква да се признае, че всеки авторов избор не е лишен и от субективност. Прави впечатление, че има и изследвания, които, макар на пръв поглед да нямат място в Догматическото богословие, все пак се докосват до отделни негови теми, още повече, че дълбоката обвързаност между отделните богословски дисциплини е напълно закономерна.

Използваният подход включва: първо, кратка анотация на съответния текст, в която читателят синтезирано бива запознат с неговото съдържание, с основните идейни пластове и, разбира се, с авторовото отношение към разглежданата проблематика; второ, избран авторов текст (с посочени страници), който обосновава направената анотация, и трето – рубрика, в която са изведени догматическите акценти под формата на ключови теми, идеи и понятия.

“Приложението...” съдържа около 200 анотации, чийто брой е около три четвърти от изследванията, които са използвани при работата ми върху “Въведение в Православното догматическо богословие”. Този факт обяснява и целта на настоящото “Приложение...” – прякото му тематично обвързване с “Въведението...” би подпомогнало студентите в процеса на задълбочено и библиографски по-обосновано усвояване на догматическото знание.

Appendix to the “Introduction to Orthodox Dogmatic Theology“

Publishing house Pleyada, Sofia, 2007, 319 pg.

Assoc. Prof. Dr. Klara Stamatova (Toneva)

Bulgarian dogmatic science has a plethora of scientific studies, but the publications which cover a relatively long period are ‘scattered’ among a significant number of books, studies and articles, part of which are not easily accessible. This difficulty turns out to be an impediment, especially for students whose good preparation is also determined by their ability to be bibliographically informed concerning the more important scientific research in the area of Dogmatic Theology.

On the one hand, the annotations included in the reference book reflect the achievements of dogmatic science in the past approximately 80 years from establishing the Faculty of Theology at Sofia University “St. Clement of Ohrid” and, on the other - it is intended that they be useful to theology students. To a large degree, the annotations offered reveal the completeness of the Dogmatic Theology, even if they have not been distinctively systematized. Still, the following three main areas are distinguished:

First - there is a sufficient number of annotations outlining and consolidating the Bulgarian dogmatic tradition, a fact which can be felt if you know the majority of the books, studies and articles written in the past decades;

Second - familiarizing oneself thoroughly with the annotations would assist the reader in understanding which ones of them relate to a respective area of Dogmatic Theology and such a possibility also helps in becoming oriented in the study of the separate dogmatic areas in different periods of the history of Bulgarian theological science;

And third, if the annotated publications (the work of foreign authors is included in the “Appendix...”) are purposefully studied, it would be possible to build a good system in Dogmatic Theology.

The study reference book is divided into three sections, correspondingly, including books, studies and articles. In the text before each annotation, the specific bibliographic data are specified: author, title, publisher and year of publishing and, in the contents, with the goal to achieve thematic clarity and easier orientation of the reader, first the respective titles are provided and then, in parenthesis, in alphabetic order, the author or authors are specified.

The goal is for the annotations to encompass the basic dogmatic literature available in our country and the scientific correctness requires to recognize that each author’s choice is not devoid of subjectivity. It is noticeable that there are also studies which, even if at first sight they appear

to not belong to Dogmatic Theology, still touch separate topics of it, moreover, the deep interconnection between the separate theological disciplines is completely legitimate.

The applied approach includes: first, a short annotation of the respective text in which, in a concise manner, the reader is familiarized with its content, with the main layers of ideas and, of course, with the attitude of the author towards the studied problems; second, a selected text of an author (with pages indicated) justifying the annotation made, and third - a rubric in which the dogmatic highlights have been drawn in the form of key topics, ideas and concepts.

The "Appendix..." contains about 200 annotations the number of which is about three fourths of the studies used while working on "Introduction to Orthodox Dogmatic Theology". This fact also explains the purpose of the present "Appendix..." - its direct thematic connection to the "Introduction..." would assist students in the process of in-depth and bibliographically well-founded assimilation of the dogmatic knowledge.